

скоординированными движениями пальцев, кистей рук, локтей, предплечий (предпосылка синергии действий дирижера на биофизическом уровне); б) овладение навыком слухового анализа одновременного звучания многих голосов и отдельных партий, умение сравнивать реальное звучание со звуковыми образами, возникающими в «пространстве» внутреннего слуха (предпосылка психологической синергии действий дирижера); в) осознание элементов и всей структуры музыкального текста, художественно-образное осмысление интонационной ткани произведения как целостности (концептуальная синергия).

Мы приходим, таким образом, к следующим теоретическим выводам:

1) Хоровое пение и управление хором на всех уровнях, и во всех «измерениях» этого многосоставного, многофункционального, многоцелевого процесса «пронизано» принципом синергии. Синергия содержится в самой природе хорового искусства.

2) Принцип синергии со всей очевидностью проявляется на уровне биофизического действия и взаимодействия всех участников хорового музицирования. Основными актантами синергического действия на этом уровне выступают «механизмы» и процессы жестикуляции, мимики, дыхания, артикуляции и вокализации. Результатом этого рода синергии является согласованное, стройное, эстетически привлекательное звучание.

3) Столь же очевидно синергия обнаруживается как единое психологическое состояние, общий эмоционально-волевой тонус, единый темпоритм перемены потока художественно-эстетических переживаний у всех участников хорового пения. Другими словами, актантами здесь выступают психологические «механизмы» и процессы, которые затрагивают сферы воли, эмоций, ощущений, представлений, мотивации и др. Результат этой синергии – появление единой «психологической ауры» исполнения, соединение певцов и дирижера в единый психический организм. Такое единение обнаруживает себя в качестве монолитной целостности интонационного процесса.

4) Гораздо менее очевидна для активных участников коллективного музицирования (и для пассивных участников – слушателей) синергия концептуального уровня. Результат духовного, идейного, нравственного единения хора непосредственно не виден. Вместе с тем, о нем можно судить по косвенным признакам. Для хоровых коллективов – особенно ученических, молодежных – естественны проявления взаимной приязни и дружбы, взаимопомощи и взаимовыручки, склонность к общению, наличие общих интересов и художественных вкусов, одинаковое отношение к моральным ценностям. Все эти важнейшие человеческие и гражданские качества составляют высший и самый ценный «продукт» синергии хорового пения.

Высказанные теоретические положения направляют дальнейший педагогический поиск и позволяют надеяться на открытие новых методов эстетического, художественного, духовно-нравственного и идейного воспитания школьников средствами хорового музицирования.

Література

1. Шип. Музична форма від звуку до стилю. – К.: Заповіт, 1998. – 368 с.
2. Business Dictionary. Энциклопедический словарь бизнеса. Код электр. доступа: <http://www.businessdictionary.com/definition/synergy.html>.
3. Хуан Цзя. Интонационная синергия партий голоса и фортепиано в камерной музыке // Аркадія (культурологічний та мистецтвознавчий журнал). №1 (42) – Одеса, 2015. – С.107 – 111.

УДК 378/016

Інь Юань

ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОЇ ПАМ'ЯТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

В статті актуалізована проблема художественно-образной памяти як професійно значимого качества педагога-музиканта. Рассмотрены особенности художественно-образной памяти в изучении искусства музыки. Очерчены функции

художественно-образной памяти учителя в процессе музыкально-воспитательной работы в общеобразовательной школе..

Ключевые слова: *искусство, музыка, художественный образ, педагог-музыкант, художественно-образная память, функции художественно-образной памяти.*

In the article a problem aktualizovano artistically vivid to memory as professionally meaningful quality of teacher-musician. Features are considered artistically vivid to memory in the study of art of music. Functions are outlined artistically vivid to memory of teacher in the process of musically educate works at general school.

Keywords: *art, music, image, teacher-musician, artistically vivid to memory, functions of artistically vivid to memory.*

Вивчення мистецтва – це складний і багатомірний процес, який спрямовується, передусім, на пізнання художньої картини світу. Саме мистецтво несе об'ємну образну інформацію про культуру різних народів тієї чи іншої епохи, транслуючи багатовіковий досвід минулих поколінь сучасній молоді. Допомогти учням зрозуміти та усвідомити образну мову мистецтва, захопити школярів дивовижним художньо-образним світом належить вчителю.

Художні образи музики – найбільш складні для пояснення, адже вони позбавлені предметності, будь-якої наочної конкретності, втілюють, переважно емоційну інформацію та виражають естетичні переживання, настрої і почуття. Образи музики втілені у звуках. Та завдяки особливій їх організації (системи ладових висотно-функціональних та метроритмічних (часових) співвідношень, динаміки тощо) художній образ музичного твору здатний відтворити реальну тривалість і силу естетичного переживання, динаміку мислення і емоційного злету людської душі з такою безпосередністю і конкретністю, які недоступні жодному іншому виду мистецтва. Тож, художній образ музики є особливим пізнанням та віддзеркаленням дійсності у звуковому матеріалі і його існування забезпечується мистецтвом виконання музики.

У сучасних наукових дослідженнях (В.Крицький, В.Салій, Пан На, Ши Цзюнь-бо та інші) наголошується, що само існування художнього образу музики можливе лише завдяки звуковому відтворенню його сутності виконавцем. Так, професійно-педагогічна діяльність вчителя-музиканта неодмінно включає виконавський аспект, що передбачає власний показ учням музичних творів чи їх фрагментів, акцентування уваги школярів на найбільш важливих елементах музичної драматургії, проведення образних паралелей, порівнянь та протиставлень художніх образів музики різних епох, стилів, композиторських шкіл тощо. Педагог-музикант має володіти значною мистецькою інформацією, тримати у пам'яті та оперувати за необхідністю різноманітними художніми образами музичних творів, щоб, у свою чергу забезпечити формування вмінь учнів відчувати та розуміти образний світ мистецтва. Тож, серед професійно значущих якостей педагога-музиканта особливе місце належить художньо-образній пам'яті, оскільки вона забезпечує і глибину осмислення сутності художніх образів музики, і можливість їх відтворення у власному виконанні перед аудиторією школярів, тим самим оптимізувати музично-виховну роботу.

Мета статті – актуалізувати проблему художньо-образної пам'яті у контексті професійної діяльності педагога-музиканта та окреслити функції означеного феномена.

Як стверджують науковці Хон Дехоу, Чжан Цзен, Фань Фумін, Ван Шен, Сю Бін, Ван Юцюань, Лью Кецен, Чжан Ін та інші, саме пам'ять уможливорює «накопичення минулого досвіду, відчуттів минулої життєдіяльності, подій», а також збереження, закріплення та наступне використання людиною набутого художнього досвіду.

Як професійно необхідна якість педагога-музиканта, художньо-образна пам'ять зумовлює досягнення змістовної основи музичної мови, виражальних засобів музичного мистецтва, формується на базі художньо-образного досвіду і розвиненої художньо-образної уяви. Дослідники Л.Масол, Н.Мозгальова, О.Полатайко, О.Щолокова та інші наголошують, що художньо-образний досвід особистості зумовлений її діяльністю у сфері мистецтва, у свою чергу складається під впливом тих художніх (не тільки музичних) творів, вивчення

яких залишило слід у художньо-образній пам'яті. Чим багатша художньо-образна пам'ять, тим більш різноманітні художньо-образні та музичні уявлення, які вона викликає, тим повніше і точніше враження від музики.

Художньо-образну пам'ять ми розглядаємо як здатність зберігати в свідомості певні цілісні художні образи, які мають особливе ціннісне значення для даної людини і відіграють певну базисну роль для її поглядів, смаків, світоглядницьких позицій. Саме художньо-образна пам'ять є своєрідною пов'язуючою ланкою, яка об'єднує всі види мистецтва. Адже мова йде про здатність оперувати накопиченими художніми образами в різних асоціативних зв'язках (візуальних, звукових тощо), причому саме сукупність, органічна єдність цих асоціативних образів здійснює найважливішу функцію - зв'язок з естетичними та етичними цінностями життя. А поняття «художньо-образна пам'ять» може мати широке розуміння, адже крім того, що вона є основою пізнання різних видів мистецтв, несе активну комплексно-об'єднуючу функцію. Поєднуючись з компонентами художньо-пізнавальної діяльності, художньо-образна пам'ять збагачується новими асоціативно-образними зв'язками різних видів мистецтва та досвідом життя.

Отже, *художньо-образна пам'ять* - це процеси запам'ятовування, збереження, закріплення та наступного відтворення людиною свого мистецького досвіду. Це складова художньо-пізнавальної діяльності особистості. Художньо-образна пам'ять відіграє обслуговуючу (базисну) роль для забезпечення інших пізнавальних функцій (таких як відчуття, сприймання, мислення, уява) у спілкуванні з художніми образами різних видів мистецтва, зокрема музики.

На основі системного підходу, який узагальнює діяльнісну, структурно-функціональну та інформаційну концепції пам'яті, вважаємо, що художньо-образна пам'ять синтезує різновиди пам'яті, які складають основу музичної діяльності (емоційна, сенсорна, словесно-логічна, образна), та забезпечує основні дії мнемічних процесів (закріплення, збереження, відтворення мистецької інформації). Такі процеси є основою музично-виховної роботи педагога-музиканта у школі. Не можна створити і втримати музичний образ у пам'яті учнів, якщо вони до нього байдужі. Якщо образ не наповнений особистісним смислом і значимістю, він зникає, розмивається, перестає існувати. Образ - це завжди особистісне перетворення, де фіксується не просто суспільний, а суб'єктивно перетворений (індивідуальний, особистісний) досвід кожної особистості. Тому вважаємо доцільним виокремити такі *функції* художньо-образної пам'яті вчителя, які є необхідними у музично-виховній роботі зі школярами:

- *соціально-перетворююча* - забезпечується вмільм використанням вчителем тих музичних творів, які суттєво впливають на світоглядні і ціннісні орієнтації учнів. Спираючись на соціальний досвід, фантазію, уяву, багаж вражень від творів митців різних епох, відбувається процес творчої інтерпретації художньо-образного змісту музичного твору, тобто перетворення системи музичних знаків у сутність художнього образу. Художні образи, які вивчаються у процесі пізнання мистецтва, не лише зберігаються у пам'яті, а й впливають на розвиток особистості учня;

- *культурологічна* - орієнтує музично-навчальну діяльність на розвиток загальної та художньої культури. Значення культурологічного впливу музично-виховної діяльності важко переоцінити. Реалізація культурологічної функції передбачає формування системи цінностей особистості, засвоєння загальнолюдської і національної культури, усвідомлення і відтворення власних культурних потреб, інтересів;

- *пізнавально-евристична* (від грец. *heurisko* - знаходжу, відкриваю), за допомогою якої пізнаються різні сфери духовного життя людини та збагачується духовний потенціал. Пізнавальна інформація, що знаходиться в мистецтві, величезна. Сполучаючи особистий життєвий досвід з досвідом інших людей, мистецтво служить і засобом пізнання світу, і способом самопізнання особистості. Вивчення мистецтва залучає особистість до пізнання цілісно-образного світу. Художні образи відтворюють життя цілісно, що дає можливість пізнати його у різних вимірах;

- *комунікативно-регулятивна*, що виступає засобом невербальної художньої комунікації, «специфічним каналом зв'язку» [1, 142] в мистецькій навчальній діяльності. «Мистецький образ, - зазначає Г.Падалка, - не є безликою інформацією. Зміст його людина має сприймати як духовне послання автора твору, що чекає зустрічі зі своїм читачем, слухачем, глядачем». Педагог наголошує, що провідна педагогічна умова, яка сприяє реалізації комунікативної функції, ґрунтується насамперед на встановленні, з'ясуванні особистісного смислу спілкування з мистецтвом [3];

- *навчально-інформативна*, що реалізується як засіб навчального повідомлення, що забезпечує розвиток художньої ерудиції учнів, формування мистецького тезаурусу, має вербально-звукову і невербально-чуттєву базу інформації. Ефективність навчально-інформативної функції забезпечує максимально можливе дотримання таких навчальних орієнтирів: «розгляд художніх творів на тлі естетико-філософських узагальнень, суспільних явищ, історико-біографічних відомостей; поєднання змістовно-інтелектуальних і емоційно-чуттєвих характеристик сприймання з метою забезпечення його цілісності; зміщення пріоритетів мистецького навчання з опанування художньо-технічних прийомів на цілісне охоплення духовної сутності художніх образів» [3,18];

- *виховна*, що забезпечує розвиток високих морально-етичних якостей та здійснює процес гармонізації особистості. Визначає сутність мистецького навчання як спонукання особистості до творчої самореалізації, формування життєвої позиції, усвідомленого ставлення до себе та навколишнього світу. Виховна сутність вивчення мистецтва «впливає із здатності художніх образів давати оцінку явищам, що відтворюються» [3, 10]. Тож, художній образ, не вивчається відсторонено, а ніби «приміряється» на себе [3,10], зіставляється з власними уявленнями тієї чи іншої художньої ситуації. Така оцінна сутність мистецьких образів спонукає того, хто сприймає художні твори, «вільно чи не вільно, усвідомлено чи підсвідомо стати на певну точку у вирішенні складних питань особистісного і соціального самовизначення, самооцінки, вибору шляхів самовизначення, самовдосконалення, саморозвитку» [3,10];

- *естетична* спрямована на формування естетичного відношення до навколишнього світу і до мистецтва, розвиток здібностей художньо-естетичного напрямку, стимуляцію креативного потенціалу та його реалізацію у різних дієвих формах;

- *сугестивна* за допомогою якої можливо позитивно впливати на розвиток особистості. Сугестивний вплив є досить ефективним, оскільки він пов'язаний зі зниженням критичності під час сприйняття, зокрема художньої інформації, що навіюється, і в суб'єкта складається ілюзорна впевненість, що він самостійно прийшов до певного висновку;

- *гедоністична*, яка передбачає спілкування з мистецтвом через естетичне задоволення від відчуття співтворчості в процесі відтворення творів мистецтва. Відчуття краси, переживання гармонії, досконалості, усвідомлення прекрасного як духовного піднесення – неодмінні характеристики мистецького, зокрема музичного навчання;

- *мобілізаційно-організуюча* за допомогою якої та регламентовано організованої метро-ритмічної структури музичних творів здійснюється мобілізація ресурсів організму та поведінкова організація навчального процесу.

Отже, сукупність і синкретична дія вищезазначених функцій складають сутність музично-виховного комплексу фахової діяльності педагога-музиканта. Реалізацію кожної із них значною мірою забезпечують мнемічні процеси, зокрема художньо-образної пам'яті, яка складає основу мистецької діяльності. Тож, визначення особливостей прояву художньо-образної пам'яті педагога-музиканта у контексті його фахової діяльності має конче важливе значення для розуміння шляхів оптимізації його музично-виховної роботи у школі.

Література

1. Боров Ю. Б. Эстетика / Ю.Б. Боров. – М.: Политиздат, 1981. – 399 с.
2. Маринчук Т. Формування уявлень про художній образ у процесі викладання музичних дисциплін / Т.Маринчук //Вісник Житомирського державного університету імені І.Франка. – 2005. – № 21. – С.209-210.

3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М.Падалка. – К: Освіта України, 2008. – 274 с.
4. Полатайко О. М. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.02. – К., 2009. – 20 с.
5. Рудницька О. П. Розуміння мистецького твору як педагогічна проблема / О.П.Рудницька // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. Польсько-укр. щорічник. – Ченстохова–Київ, 1999. – С. 373–389.
6. Юник Т. І. Удосконалення методики запам'ятовування музичного тексту як засіб розвитку виконавської майстерності студентів-піаністів (на матеріалі педвузів): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1996. – 16 с.

УДК 372.878

Цзяо Їн

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ В ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

В статье актуализирована проблема эстетического развития будущих учителей музыки; для этого раскрыто значение культурологической парадигмы в художественном образовании. На основе анализа научных источников определены функции культурологической парадигмы как методологической базы профессионального становления специалиста в области художественного образования. Уточнено понятие эстетической доминанты как регулятивной универсалии эстетического развития личности.

Ключевые слова: культурологическая парадигма, культурологический подход, эстетическое развитие, эстетическая доминанта.

In the article the problem actualized aesthetic development of the future teachers of Musicians; this value is disclosed culturological paradigm in art education. Based on the analysis of scientific sources, the functions culturological paradigm as a methodological framework professional formation of the expert in the field of art education. The notion as the dominant aesthetic regulatovnoy universal aesthetic development of the individual.

Keywords: cultural studies paradigm, cultural approach, aesthetic development, the dominant aesthetic.

Педагогіка належить до найважливіших наукових галузей знань. Як окрема, самодостатня наукова галузь, вона ґрунтується на певних наукових підходах, теоріях, концепціях, які складають її методологію. До такого фундаментального методологічного базису відноситься культурологічна парадигма музичної освіти.

Мистецька освіта послуговується культурологічним підходом саме в контексті врахування особливостей історичного часу розвитку культури, мистецтва, що зумовлює розвиток художніх стилів, жанрів, еволюції художньої ментальності (О.Глазиріна, Джулай, О.Кривцун, О.Реброва). Саме культурологічний підхід найбільш впливово діє на формування художньо-естетичної культури школярів та майбутніх учителів музики. Це підтверджується дослідженнями Л.Кондрацької, Л.Мосол, О.Отич, Г.Падалки, О.Полатайко, О.Олексюк, О.Щолокової, Л.Шевнюк та багатьох інших вчених. Але питання оптимізації художньо-естетичного виховання та розвитку особистості на засадах культурологічного підходу потребує наукової рефлексії основних естетичних домінант у контексті полікультурності та глобалізаційних тенденцій, які стали ознакою сучасності.

Глобалізація впливає на естетичний розвиток особистості, оскільки відкритість простору, крос-культурні реалії спонукають до розвитку транскультурних інтенцій. Між тим, музична педагогіка, практика підготовки фахівців, вчителів музики не достатньо приділяє уваги таким слабко керованим процесам. Отже, з одного боку, декларується культурологічна парадигма як домінуюча у професійному становленні майбутніх учителів музики (Г.Падалка,